

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Архипова Ю. Б. Особенности процесса ведения переговоров / Ю. Б. Архипова. – М., 2004. – 266 с.
2. Fischer R. Brown S. Getting Together: Building a Relationship That Gets to Yes. / R. Fischer, S. Brown. – Boston, 1988. – P. 40-46.
3. Kaufman J. Conference Diplomacy: An Introductory Analysis / J. Kaufman // Third Revised Edition. – Chippenham (Wiltshire G. B.): Antony Rowe, 1995. – P. 76-86.
4. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, 2000 – 768 с.
5. Fischer R. Brown S. Вказ. робота.
6. Фишер Р. Путь к согласию, или Переговоры без поражения [Электронный ресурс] / Р. Фишер, У. Юри [пер. с англ.]. – М.: Наука, 1990. – Режим доступа: <http://union.kz/ru/biz/techbis/014psi/pda.shtml>.
7. Фишер Р. Подготовка к переговорам / Р. Фишер, Д. Эртель. – М., 1996. – 98 с.
8. Raiffa H. The Art & Science of Negotiation / H. Raiffa. – Cambridge (Mass.): Harvard University Press, 1982. – P. 32-45.
9. Richardson James L. Crisis Diplomacy: The Great Powers since Mid-Nineteenth Century / James L. Richardson. – Cambridge: Univ. Press, 1994. – P. 67-78.
10. Добрава М. П. Роль переговорного процесу у врегулюванні політичних конфліктів / М. П. Добрава. Дис. ... канд. політ. наук: спеціальність 23.002.02 -0 політичні інститути та процеси. – Одеса: ПНПУ, 2012. – 194 с.
11. Анцупов А. Я. Конфликтология [Учебное пособие] / А. Анцупов, А. Шипилов. – СПб.: Питер, 2008. – 496 с.
12. Мамонтов С. Ю. Тактика ведения переговоров / С. Ю. Мамонтов. – Спб., 2002. – 160 с.
13. Лебедева М. М. Развитие неофициального посредничества в современном мире: тенденции, проблемы, перспективы / М. Лебедева // Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология. – 1998. – № 3. – С. 28-35.

Остапенко Ирина Григорівна, здобувач кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 101+314.2

«НОМО ECONOMICUS» У КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті проводиться методологічний аналіз концепту «економічна людина», що представляє собою теоретичну модель індивіда в умовах економічної діяльності. Зазначається, що в сучасній літературі простежуються дві тенденції в дослідженні проблематики Ното Есопотісис. Перше поняття передбачає тлумачення концепту Ното як чисто теоретичної моделі, суми антропологічних передумов і припущень, взятих у їх граничному вигляді. У другому ж випадку вчені міркують про Ното есопотісис як про реально існуючий тип особистості з відповідним стереотипом поведінки, специфічними здібностями, схильностями і ціннісними уподобаннями.

Ключові слова: економічна людина, антропологія, економічна діяльність, методологічний аналіз, економічна теорія, соціальна реальність, соціальні трансформації.

«НОМО ECONOMICUS» В КОНТЕКСТЕ МЕТОДОЛОГІЧЕСКОГО АНАЛІЗА

В статті проводиться методологічний аналіз концепту «економічний человек», що представляє собою теоретичну модель індивіда в умовах економічної діяльності. Зазначається, що в сучасній літературі простежуються дві тенденції в дослідженні проблематики Ното Есопотісис. Перше поняття передбачає тлумачення концепту Ното як чисто теоретичної моделі, суми антропологічних передумов і припущень, взятих у їх граничному вигляді. У другому ж випадку вчені міркують про Ното есопотісис як про реально існуючий тип особистості з відповідним стереотипом поведінки, специфічними здібностями, схильностями і ціннісними уподобаннями.

теоретической модели, суммы антропологических предпосылок и предположений, взятых в их предельном виде. Во втором же случае ученые рассуждают о Ното есономісис как о реально существующем типе личности, с соответствующим стереотипом поведения, специфическими способностями, склонностями и ценностными предпочтениями.

Ключевые слова: экономический человек, антропология, экономическая деятельность, методологический анализ, экономическая теория, социальная реальность, социальные трансформации.

«HOMO ECONOMICUS» IN THE CONTEXT OF METHODOLOGICAL ANALYSIS

The article analyzes the methodological concept of "economic person", which is the theoretical model of the individual in terms of economic activity. It is noted that in the current literature reveal two trends in researching the perspective Homo Economicus. The first concept involves the interpretation of the concept as a purely theoretical model, the amount of anthropological reasons and assumptions, taken in their extreme form. In the second case, scientists talk about Homo economicus as actually existing personality type with is the corresponding stereotype of behavior, specific abilities, aptitudes and value preferences.

Keywords: economic person, anthropology, economic activity, methodological analysis, economic theory, social reality, social transformation.

Згідно базових положень соціально-філософського аналізу методологічна конструкція «економічна людина» представляє собою теоретичну модель індивіда, з якого еліміновані всі психологічні та духовні мотивації й якості, що не мають відношення власне до економічної діяльності. Під класифікаційною рубрикацією «людина економічна» перед нами постає як результат редукції (у методичних цілях) її поведінки до раціональної доцільної діяльності, самих умов і обставин цієї поведінки - до наявності обмежених економічних ресурсів, а її мотивів - до націленості на одержання можливого максимуму корисності за даних умов. При цьому варто спеціально підкреслити, що мова не йде про будь-яке збагачення феномену людини: в даному випадку сам такий спосіб міркування взагалі не є доречним.

Об'єктом дослідження є «економічна людина» як соціально-філософська категорія.

Метою статті є проведення методологічного аналізу концепту «економічна людина».

Потрібно мати на увазі, що кожна наука, за необхідності, має певні теоретичні кордони, що задаються особливостями її предмету. Саме в силу цих обставин розгляд феномена людини у всьому різноманітті його духовних, етичних і психологічних властивостей в цілому не відноситься до сфери компетенції економічної науки. Так як, зрозуміло, цілісна людина не є її специфічним предметом. Іншими словами, «людина економічна» - це, в певному розумінні, ідеалізація, тобто моделювання людської поведінки в ситуації з умовною модальністю «als ob» («коли б»): як якби в своєму повсякденному існуванні людина діяла виключно під впливом економічного принципу, переслідуючи тільки економічний інтерес і не рахуючись з усіма іншими своїми і чужими мотивами та інтересами. Відповідна до цієї антропологічної моделі концепція ефективної раціональності розгортає всі граничні логічні наслідки такої поведінки. При цьому представники економічної науки цілком усвідомлюють умовності власних теоретичних положень у тому, що всі вони носять переважно методологічний характер і не претендують на буквальный опис реальності.

Згідно Л. Фон Мізеса, абсолютно раціональна людська поведінка була б можлива тільки в умовах досконалого ринку, і якщо відповідна антропологічна модель в окремих випадках не працює, то це може означати тільки недосконалість самого ринку та спотворюючих вплив на нього певних зовнішніх факторів [3]. Інакше кажучи, «економічна людина» вимагає для себе в якості власної умови настільки ж досконалий і раціонально прозорий ринковий механізм. Ідеальний, раціонально влаштований ринок і «економічна людина» - взаємкорреляційні поняття, вони обидва опиняються по один бік опозиції «теорія - дійсність», а саме - на боці теоретичних конструкцій та ідеалізації. Оскільки ж ідеальний ринок у всій своїй чистоті в принципі недосяжний, то і від моделі «економічної людини» було б невірним очікувати опис індивідуальних емпіричних процесів вибору і прийняття рішень. Ідеальний ринковий устрій виявляється неможливим в силу цілого ряду привідних факторів, серед яких можна назвати історичні особливості економічних процесів, вплив ірраціональних людських пристрастей на господарську діяльність, особливості ментальності, національну своєрідність економіки тієї чи іншої держави, специфіку економічної культури, економічної людини і т. д. «Економічна людина», таким чином, - це узагальнене зображення ідеальної економічної поведінки.

Якщо ж вести розмову в загальному плані, то, зважаючи на таку характеристику моделі Ното есономісис, як ідеалізація, видається цілком можливим позначити її методологічний статус як «ідеальний

тип». Це широко задіяне в сучасних соціальних науках поняття, як нам видається, має велику евристичну цінність. Його автор М. Вебер під «ідеальним типом» розумів певну логічну конструкцію, що володіє внутрішніми смисловими зв'язками: «Вона створюється за допомогою однобічного посилення однієї або декількох точок зору і з'єднання дифузно і дискретно існуючих одиничних явищ, які відповідають тим односторонньо виділеним точкам зору і складаються в єдиний уявний образ. У реальній дійсності такий уявний образ в його понятійній чистоті ніде емпірично не виявляється; це - утопія» [2; с. 345-346].

Що ж до специфічного статусу наукового дослідження, яке за необхідності буде оперувати саме «ідеальними типами», то Вебер бачить його завдання в тому, «...щоб встановити в кожному окремому випадку, наскільки дійсність є близькою такому уявному образу або далекою від нього.» [2; с. 415]. Тобто, в якій мірі реальні, емпірично спостережувані економічні та соціальні процеси відповідають сконструйованому вченим загальному поняттю.

Неважко помітити, що в цьому своєму міркуванні німецький соціолог виділяє ніби дві сторони, які формують базові ідеалізації, конструкти та абстракції соціальних наук. По-перше, це концептуальна складова будь-якої теорії, в якій, відповідно до мети дослідження, доволіно згущуються і гіперболізуються окремі аспекти даного явища (одностороннє посилення однієї або декількох точок зору). У результаті ці аспекти постають перед нами в гіперболізованому, однак саме тому в найбільш рельєфному, логічно граничному вигляді.

Зрозуміло, в такому вигляді вони не існують в реальній дійсності, як і, крім цього, ряд інших аспектів того ж явища, які при даній дослідницькій задачі не становлять предмет інтересу дослідника, що за необхідності відійде на другий план. По-друге, на стороні вже самих реальних явищ дослідник також здійснює деяку селекцію. Ті явища, які відповідають виділеним в понятті аспектам, перегруповуються і об'єднуються на цій новій основі (складаються в єдиний уявний образ). Таке перегруповування необхідне, оскільки в реальному феномені нас цікавлять явища, що можуть здаватися ніяк не пов'язаними один з одним (дискретно існуючі), або такі, що можуть бути змішані й переплетені до непомітності (дифузно існуючі).

Взагалі кажучи, така селекція понятійних аспектів і реальних сторін досліджуваного предмета є необхідною умовою концептуального прояснення будь-якого емпіричного явища. Тільки в такому випадку теорія отримує пояснювальну силу для реальних явищ, в іншому випадку дослідник був би приречений просто пасивно реєструвати і протоколювати факти, не маючи, в принципі, можливості перейти на якісно інший рівень розуміння - на рівень узагальнення та концептуалізації. У Вебера можна виявити приклади ідеальних типів, з якими оперує соціальна філософія і соціологія: «соціальна дія», «капіталістичний підприємець», «бюрократичне управління», «харизматична влада».

Ілюструючи особливий статус такого ідеального типу як *Homo economicus*, В. С. Автономов пише: «З нашої точки зору, він відображає лише штучно ізольовані аспекти людської особистості. Поведінка людини в галузі економіки як особливої підсистеми суспільства має певну специфіку. Але модель людини в економічній науці є ізолююча абстракція цієї поведінки, що містить її специфічні риси. Можна говорити про те, наскільки доброю є та або інша модель описувати і пророкувати реальну людську поведінку, але ототожнювати її з конкретною реальною поведінкою, на наш погляд, неправомірно» [1; с. 12]. Іншими словами, в основу сучасної економічної теорії кладеться принцип інструменталізму, згідно з яким від теоретичної моделі зовсім не потрібно буквально копіювати дійсність. Замість цього її головне завдання - стати зручним та зрозумілим інструментом для пояснення певних феноменів.

У сучасній літературі простежуються дві тенденції в дослідженні проблематики *Homo Economicus*. Мова йде про дві різні інтерпретації цього конструкту, які часто змішуються. Перше поняття передбачає тлумачення концепту *Homo economicus* в уже розглянутому нами сенсі, тобто як чисто теоретичну модель, суму антропологічних передумов і припущень, взятих у їх граничному вигляді. Іншими словами, мова йде про *Homo economicus* як про наукову ідеалізацію. У другому ж випадку вчені міркують про *Homo economicus* як про реально існуючий тип особистості, з відповідним стереотипом поведінки, специфічними здібностями, схильностями і ціннісними уподобаннями. У цьому сенсі абсолютно не випадковими є обов'язкові посилання прихильників такого варіанту моделі *Homo economicus* на дослідження в області психології особистості. [4; с. 219-220]. Це друге тлумачення ми могли б назвати «психологізованим» варіантом вихідної моделі з тим лише уточненням, що в даному випадку мова йде про психологічні аспекти суто економічної поведінки.

В цілому ці два підходи можна розрізнити як економічну модель людини й образ людини в економічній теорії. Вони відносяться один до одного як концептуальне поняття до його емпіричної реалізації. У силу цих обставин будуть відрізнятися їх логічний і онтологічний статуси. *Homo economicus* як тип особистості - це результат опису спостережуваної реальності, в якості ж теоретичного конструкту

© Павлова В. О.

він виступає як результат логічного узагальнення та наукового абстрагування від спостережуваної реальності.

В якості **висновку** необхідно підкреслити, що змішування цих двох підходів і їх ключових понять, використання одного замість іншого може призвести до істотних дослідницьких труднощів і суперечностей. Те, як насправді працює і функціонує раціональність Номо економікус, може відносно розходитися з концептуальними умовами і теоретичними приписами його актуалізації, які сформульовані в рамках відповідної концепції. Крім того, змішування цих двох аспектів породжує масу критичних випадів проти сучасної економічної людини як такої, коли символічній конструкції - якою спочатку і є розглянута нами модель - приписуються по суті психологічні якості реальних людей в їх повсякденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Автономов В. С. Современный капитализм, общечеловеческие ценности и экономическая наука // Капитализм и рынок: экономисты размышляют / Под ред. В. И. Кузнецова, И. М. Осадчей. - М.: Наука, 1993. - С. 12-24.
2. Вебер М. «Объективность» социально-научного и социально-политического познания // М. Вебер. Избранные произведения. - М.: Прогресс, 1990.-С. 345-415.
3. Мизес Л. фон. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории./ Л. Мизес. - М.: Экономика, 2000. - 875 с.
4. Kuzminov J. Transition to a market economy and the problems of changing the economic culture //European Economy. -1993. - V.49. - P. 219 - 230.

Павлова В. О., Національний університет «Одеська юридична академія»

УДК 314.7:343.9:343.343.6 (477)

НЕЛЕГАЛЬНІ МІГРАНТИ ЯК УЧАСНИКИ ТА ЯК ЖЕРТВИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Стаття присвячена аналізу становища нелегальних мігрантів серед злочинних організацій, їх значимості в злочинній діяльності. Акцентується увага на тому, що мігранти, займаючись злочинною діяльністю як за своєю волею, так і проти неї, є не тільки злочинцями, а й жертвами багатьох соціальних причин, які примушують їх бути злочинцями.

Ключові слова: нелегальна міграція, міграційна злочинність, жертви злочинів, етнічні групи, зони впливу.

НЕЛЕГАЛЬНЫЕ МИГРАНТЫ КАК УЧАСТНИКИ И КАК ЖЕРТВЫ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Статья посвящена анализу положения нелегальных мигрантов среди преступных организаций, их значимости в преступной деятельности. Акцентируется внимание на том, что мигранты, занимаясь преступной деятельностью как по своей воле, так и против неё, являются не только преступниками, но и жертвами многих социальных причин, которые заставляют их быть преступниками.

Ключевые слова: нелегальная миграция, миграционная преступность, жертвы преступления, этнические группы, зоны влияния.

ILLEGAL MIGRANTS AS AGENTS AND AS VICTIMS AND AS VICTIMS OF ORGANIZED CRIME

This article analyzes the situation of irregular migrants among criminal organizations, their significance in the criminal activities. Attention is drawn to the fact those migrants engaged in criminal activity as on their own, and against it are not only the criminals, but also the victims of many social causes that cause them to be criminals.